

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 8 (2018)

8ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και
Θρησκευμάτων

8^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ

Ιδεολογικές – Πολιτικές – Ψυχολογικές – Παιδαγωγικές
Προϋποθέσεις Εκπαίδευσης Χαρισματικών Ατόμων

ΤΟΜΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ
ISSN: 2529-1157

Σε Συνεργασία με την Ένωση Ελλήνων Φυσικών και την
Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ DIVANICARAVEL
14-17 Ιουνίου 2018

**Προγράμματα συμβουλευτικής γονέων. Σκοπός
υλοποίησης προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων
και τα βασικά κριτήρια για την
αποτελεσματικότητά τους**

Χριστίνα Βάντζου

doi: [10.12681/edusc.2655](https://doi.org/10.12681/edusc.2655)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βάντζου Χ. (2020). Προγράμματα συμβουλευτικής γονέων. Σκοπός υλοποίησης προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων και τα βασικά κριτήρια για την αποτελεσματικότητά τους. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 8*, 58–68. <https://doi.org/10.12681/edusc.2655>

Προγράμματα συμβουλευτικής γονέων.
Σκοπός υλοποίησης προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων και τα βασικά
κριτήρια για την αποτελεσματικότητά τους

Βάντζου Χριστίνα (ΜΑ), Εκπαιδευτικός, Εκπαιδύτρια Ενηλίκων, Σύμβουλος
Σταδιοδρομίας.

chvantzou@yahoo.gr

Περίληψη

Σήμερα τα προβλήματα συμπεριφοράς στην παιδική ηλικία όλο και αυξάνονται με αποτέλεσμα οι γονείς να θεωρούν αναγκαία την ύπαρξη προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων.

Η εκπαίδευση γονέων προσδιορίζεται στις αρχές του 18^{ου} αιώνα. Στην Αμερική η πρώτη προσπάθεια έγινε το 1815 ενώ στο Παρίσι το 1928 αναπτύσσονται οι πρώτες σχολές γονέων. Σε σύντομο χρονικό διάστημα μέσα δηλαδή στις δύο επόμενες δεκαετίες παρατηρείται μια ραγδαία ανάπτυξη σε πάρα πολλές χώρες. Στην Ελλάδα η συστηματική επιμόρφωση των γονέων άρχισε με την ίδρυση της πρώτης σχολής γονέων το 1962.

Τα τελευταία χρόνια αυξάνονται οι έρευνες σε σχέση με την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων. Παρόλο που οι έρευνες αναφέρουν ότι τα προγράμματα αυτά συμβάλλουν στη βελτίωση του γονικού ρόλου και κατά συνέπεια επιφέρουν αλλαγές και σε πολλούς τομείς της οικογενειακής ζωής, ωστόσο λόγω του περιορισμένου πεδίου έρευνας υπάρχουν ερωτηματικά για το τι είναι αυτό που τα κάνει τόσο σημαντικά και χρήσιμα για τους γονείς.

Η εκπαίδευση των γονέων δεν θα πρέπει να θεωρείται ως μια αποσπασματική διαδικασία αλλά ως κυρίαρχο και αναπόσπαστο μέρος σε μια διαδικασία συνεχούς υποστήριξης του γονέα. Βασική προϋπόθεση, είναι η πραγματοποίηση μελετών οι οποίες θα αποτυπώνουν την υπάρχουσα κατάσταση και θα αναδεικνύουν με σαφήνεια τις ανάγκες των γονέων για την βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του ρόλου.

Λέξεις κλειδιά: εκπαίδευση γονέων; επιμορφωτικά προγράμματα γονέων; σχολές γονέων; αξιολόγηση επιμορφωτικών προγραμμάτων; εκπαίδευση ενηλίκων.

Abstract

Nowadays, behavioural issues during childhood are on the rise; as a result, parents consider the existence of parent training programmes necessary.

Parent training traces its history back to the beginning of the 18th century. In America, the first effort takes place in 1815, while in Paris the first parent schools develop in 1928. In a short period of time, specifically in the next two decades, a sharp increase is observed in many countries. In Greece, the systematic education of parents began with the foundation of the first parent school in 1962.

Over the past few years, the number of studies in relation to the effectiveness of parental training programmes has increased. Despite the studies mentioning that such programmes contribute to improving the parental role and consequently they also bring about changes in many aspects of family life, due to the restricted field of study there are many questions regarding what it is that makes them so important and useful for parents.

Parent training should not be considered a piecemeal process, but a key and essential part of a process of continuous support of the parent. It is a basic precondition that

studies are conducted which will record the present state and will demonstrate clearly the parents' needs for improvement of the quality and effectiveness of the role.

Keywords: parent training; parent training programmes; parent schools; evaluation of educational programmes; adult training

Προγράμματα εκπαίδευσης γονέων

Εισαγωγή

Η εκπαίδευση γονέων δεν είναι κάτι καινούριο. Προσδιορίζεται στις αρχές του 18^{ου} αιώνα και πιο συγκεκριμένα το 1820. Αρχικά οι χώρες οι οποίες ενδιαφέρθηκαν για το συγκεκριμένο θέμα ήταν οι βιομηχανικά αναπτυγμένες. Στην Αμερική η πρώτη προσπάθεια έγινε το 1815 με τη δημιουργία συλλόγων γονέων με σκοπό την ενημέρωση των γονιών σε σχέση με την διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους.

Στο Παρίσι το 1928 αναπτύσσονται οι πρώτες σχολές γονέων ενώ σήμερα λειτουργούν χιλιάδες τέτοια προγράμματα

Η μεταπολεμική περίοδος χαρακτηρίζεται πιο ανθρωπιστική στην εκπαίδευση των γονιών (Davis, 1976· Kessen, 1979), και δείχνει να δέχεται επιρροές από τις ιδέες μεγάλων παιδαγωγών και φιλοσόφων Locke, Rousseau, Pestalozzi και Froebel (Johnson, 1990) αλλά και τις έρευνες που αναφέρονται στις επιπτώσεις της γονεϊκής λειτουργίας στην ανάπτυξη του παιδιού (Baldwin & Kalhoun & Breese, 1949).

Αρκετά χρόνια αργότερα το 1964 ιδρύεται η Διεθνής Ένωση για την επιμόρφωση των Γονέων όπου η Ελλάδα είναι ανάμεσα στα ιδρυτικά μέλη.

1.1 Βιβλιογραφική ανασκόπηση των προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων

Η εξέλιξη των προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων

Η εκπαίδευση γονέων σε ομάδες ξεκινάει ουσιαστικά στη δεκαετία του 1970 κυρίως στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η εκπαίδευση αυτή βασίζεται κυρίως στο συμπεριφορικό μοντέλο προσέγγισης. Σε σύντομο χρονικό διάστημα μέσα δηλαδή στις δύο επόμενες δεκαετίες παρατηρείται μια ραγδαία ανάπτυξη σε πάρα πολλές χώρες.

Από τότε έως και σήμερα, λειτουργούν πάρα πολλά προγράμματα που εφαρμόζονται από διάφορους κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς (Day & Davis, 1999).

Δύο από τα προγράμματα, το Incredible Years και το Triple P (Positive, Parenting, Program) θεωρούνται αρκετά αποτελεσματικά, είναι διεθνώς διαδεδομένα και τυγχάνουν αρκετών ερευνών σε σχέση με την αποτελεσματικότητά τους (Barlow & Kirkpatrick & Wood & Ball & Stewart-Brown, 2007).

Στην Ελλάδα η συστηματική επιμόρφωση των γονέων άρχισε με την ίδρυση της πρώτης σχολής γονέων το 1962 με ιδιωτική πρωτοβουλία της ψυχολόγου Μαρίας Χουρδάκη ενώ σήμερα ο θεσμός έχει επεκταθεί σε όλη την Ελλάδα (Χουρδάκη, 1995) Από το 1974 βρήκε μεγάλη απήχηση και οργανώθηκε στο πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Σήμερα τα προγράμματα αυτά είναι προγράμματα πρωτογενούς πρόληψης που εφαρμόζονται σε πάρα πολλές περιοχές στη Ελλάδα από μια μεγάλη ποικιλία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων.

1.1.1 Σκοπός Δομή και περιεχόμενο των Προγραμμάτων

Από το 1820 ως σήμερα έχουν γίνει μεγάλες αλλαγές στον τρόπο εκπαίδευσης των γονέων. Αρχικά η εκπαίδευση είχε ως φιλοσοφία την ενημέρωση των γονιών σχετικά με την φροντίδα του παιδιού σε θέματα που αφορούσαν κυρίως τη σίτιση, την υγιεινή φροντίδα την πρόληψη και την αντιμετώπιση ατυχημάτων. Τις τελευταίες

δεκαετίες το ενδιαφέρον στράφηκε και σε άλλους παράγοντες κοινωνικοσυναισθηματικούς που επηρεάζουν την ανάπτυξη του παιδιού (Patterson & Mockford & Barlow & Pyper & Stewart-Brown, 2002) και επικεντρώθηκε περισσότερο στους παράγοντες που επιδρούν στην ψυχική υγεία των παιδιών και συμβάλλουν θετικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και των συναισθημάτων (Goodson & Hess, 1976).

Σύμφωνα με την Χουρδάκη (1976) οι δύο βασικές κατευθύνσεις των σχολών γονέων αφορούν:

α) στην ενημέρωση των γονέων και

β) στην διαμόρφωση – διαφοροποίηση της στάσης και της συμπεριφοράς τους (Χουρδάκη, 1976).

Οι κατευθύνσεις αυτές είναι που όρισε και η Διεθνής Ομοσπονδία για την Εκπαίδευση των Γονέων (Federation Internationale pour l' Education des Parents – F.I.E.P.).

Η ίδια η Χουρδάκη (1976) επισημαίνει ότι οι σχολές γονέων δεν έχουν σχέση με τη διαδικασία που ακολουθείται στο σχολείο δηλαδή διδασκαλία και μαθήματα.

Οι σχολές γονέων έρχονται να προσφέρουν βοήθεια στους γονείς σε σχέση με την ψυχολογία των ίδιων και των παιδιών προς δύο κατευθύνσεις με σκοπό την πρόληψη:

α) στην επιμόρφωση των γονέων ή των υποψηφίων γονέων σχετικά με τα στάδια εξέλιξης του παιδιού και τις ανάγκες της κάθε ηλικίας και β) στην βελτίωση της ψυχολογίας των γονέων και των σχέσεων των συζύγων μεταξύ τους (Χουρδάκη, 1976)

Οι Smith και Pugh επισημαίνουν ότι αυτά τα προγράμματα θα πρέπει μεταξύ άλλων να :

α) ανταποκρίνονται στις ανάγκες των γονιών,

β) στοχεύουν στην αύξηση της αυτοπεποίθησης των γονέων,

γ) μην επιβάλλουν κάποιο συγκεκριμένο στυλ πατρότητας ή μητρότητας και

δ) υπογραμμίζουν το ζήτημα των δικαιωμάτων των παιδιών, καθώς επίσης και τις ανάγκες και τα δικαιώματα των γονέων (Smith & Pugh, 1996) .

Ειδικότερα θα λέγαμε ότι σκοπός της ίδρυσης των σχολών γονέων είναι η συστηματική και ουσιαστική ενημέρωση και εκπαίδευση των γονέων σε θέματα που αφορούν:

α) την βελτίωση της επικοινωνίας ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας καθώς και της επικοινωνίας των γονέων με το σχολείο,

β) στην ενημέρωση και εκπαίδευση των γονέων σε σχέση με τις ψυχικές, πνευματικές, κοινωνικές, αλλά και οποιεσδήποτε άλλες ανάγκες των παιδιών τους που παρουσιάζονται σε κάθε στάδιο ανάπτυξής τους,

γ) στην ανάπτυξη δεξιοτήτων από την πλευρά των γονέων σχετικά με την ενσυναίσθηση, την ενθάρρυνση ώστε να επιτύχουν τη καλύτερη επικοινωνία και να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν με επιτυχία δύσκολες συμπεριφορές των παιδιών και, τέλος,

δ) στον εμπλουτισμό των γνώσεων και την εκπαίδευση των γονέων σε κάποια εξειδικευμένα θέματα (π.χ., ουσίες εξαρτησιογόνες, μαθησιακές δυσκολίες, σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, κατάλληλη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών, διαζύγιο).

Τα προγράμματα εκπαίδευσης γονέων προσεγγίζουν στη φιλοσοφία αλλά και στο βασικό στόχο των προγραμμάτων εκπαίδευσης σε δεξιότητες ζωής life skills training programs (Κωνσταντινίδης & Γκόγκα & Μαυρέας, 2008). Οι δεξιότητες αυτές εμπεριέχουν:

- την λήψη αποφάσεων,
- την επίλυση προβλημάτων,
- την δημιουργική σκέψη,
- την κριτική σκέψη,
- την επικοινωνία,
- τις δεξιότητες διαπροσωπικής επικοινωνίας,
- την αυτογνωσία,
- τη συναισθηματική ταύτιση και την διαχείριση των συναισθημάτων και του άγχους (Wiesen et al 1997) .

Τα προγράμματα αυτά καλύπτουν, όπως ήδη αναφέραμε, όλο το αναπτυξιακό φάσμα από την βρεφική έως και την εφηβική ηλικία και παρότι έχουν θεραπευτικό σκοπό ο απώτερος στόχος είναι η πρόληψη της ψυχικής υγείας του παιδιού και του εφήβου (Watson & White & Taplin & Huntsman, 2005) μέσα από την κατάλληλη υποστήριξη και εκπαίδευση των γονέων ώστε να ασκήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τον γονικό τους ρόλο (Gibbs & Underdown & Stevens & Newbery & Liabo, 2003) .

Παρότι είναι δομημένα και τα περισσότερα έχουν συγκεκριμένη θεματολογία ωστόσο διαφοροποιούνται ως προς την μορφή, το σκοπό, το περιεχόμενο τη χρονική διάρκεια και την θεωρητική κατεύθυνση που ακολουθούν (Hendricks & Balakrishnan, 2005).

Συγκεκριμένα οι διαφορές τους μπορεί να είναι:

- α) στη χρονική διάρκεια, άλλα διαρκούν ένα χρόνο και άλλα είναι πιο σύντομα,
- β) στο κόστος, άλλα προϋποθέτουν οικονομική συμμετοχή από τους γονείς ενώ άλλα προσφέρονται δωρεάν,
- γ) στο προσωπικό, άλλα υλοποιούνται από εξειδικευμένο αμειβόμενο προσωπικό ενώ άλλα από εθελοντές,
- δ) στις ανάγκες, άλλα υλοποιούνται σε σταθερή βάση ενώ άλλα μετά από κάποιο αίτημα,
- ε) στον τρόπο, άλλα είναι ατομικά (κυρίως θεραπευτικά) και άλλα ομαδικά (Hendricks & Balakrishnan, 2005).

Η θεματολογία των προγραμμάτων είναι σχετική με: την ανάπτυξη και εξέλιξη του παιδιού και του εφήβου, υποστήριξη της αυτοεκτίμησης του παιδιού και του γονέα, ανάγκες και προσδοκίες γονέων, επικοινωνία και διαπροσωπικές σχέσεις, έκφραση και διαχείριση των συναισθημάτων των γονέων, διαπροσωπικές σχέσεις των παιδιών έξω από την οικογένεια, υποχρεώσεις και δικαιώματα των μελών της οικογένειας, προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών, επίλυση συγκρούσεων παιδιών-γονέων, σχέση σχολείου-οικογένειας, γονική εμπλοκή στη μαθησιακή διαδικασία του παιδιού και ο ρόλος της πρόληψης για την αντιμετώπιση των εξαρτήσεων ή της επιθετικότητας (Κέντρο Πρόληψης Πυξίδα, 2010) .

Τα θέματα που οι γονείς θέτουν υπό συζήτηση έχουν άμεση σχέση με το αναπτυξιακό στάδιο που βρίσκονται τα παιδιά τους και τις ανησυχίες και τα ενδιαφέροντα που προκύπτουν σχετικά με αυτό το στάδιο ανάπτυξης.

Οι γονείς σε αυτά τα προγράμματα συμμετέχουν σε ομάδες και ο εκπαιδευτής – συντονιστής δεν κάνει ατομικές προσεγγίσεις αλλά παρουσιάζει τα θέματα που έχουν προσχεδιαστεί στο σύνολο των γονέων (Brown & Pryzwansky & Schulte, 2001 · Sheridan & Kratochwill & Bergan, 1996) με στόχο να ενεργοποιήσει όλους τους γονείς να συμμετέχουν ώστε να εξασκηθούν με βιωματικό τρόπο στην απόκτηση δεξιοτήτων που βοηθούν στην καλύτερη επικοινωνία με τα παιδιά (Sheridan &, Kratochwill & Bergan, 1996) που είναι ένας από τους κυριότερους στόχους αυτών των προγραμμάτων (Hendricks &, Balakrishnan, 2005 · Hendricks & Balakrishnan, 2005) .

Σε κάθε ομάδα τα άτομα που συμμετέχουν είναι από 8 έως 12 γονείς και το πρόγραμμα ολοκληρώνεται κατά μέσο όρο σε 10 έως και 12 εβδομαδιαίες συναντήσεις διάρκειας 2 ωρών η κάθε μια (Patterson & Mockford & Barlow & Pyper & Stewart-Brown, 2002) . Το σχήμα που προτιμάται να γίνεται η εκπαίδευση είναι αυτό της διάταξης σε κύκλο (Hendricks & Balakrishnan, 2005 · Κωνσταντινίδης & Γκόγκα & Μαυρέας, 2008) .

Εκτός από αυτά τα ομαδικά προγράμματα εκπαίδευσης των γονέων υπάρχουν και άλλες παρεμβάσεις που μπορεί να είναι εξίσου ωφέλιμες όπως αυτές αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία, ατομικά προγράμματα εκπαίδευσης γονέων, ατομική συμβουλευτική, ενημερωτικό υλικό από αξιόπιστες πηγές στο διαδίκτυο, ενημερωτική συμβουλευτική από διάφορες κοινωνικές υπηρεσίες και δομές κ.α. (Hendricks & Balakrishnan, 2005 · Centre of Community Child Health, 2014) .

Τα προγράμματα που υλοποιούνται στην Ελλάδα σε μεγάλο ποσοστό προσφέρονται δωρεάν ενώ σε άλλες χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο παρέχονται με κόστος για τους γονείς το οποίο σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να είναι υψηλό (Dretzke et al, 2005) .

Παρότι τα τελευταία χρόνια η υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων έχει αυξηθεί ωστόσο η κάλυψη ανταποκρίνεται σε ένα μικρό ποσοστό γονιών που συμμετέχουν σε τέτοια προγράμματα. Στο Ηνωμένο Βασίλειο μόλις ένα 4% των γονέων συμμετέχουν κατά τη διάρκεια που μεγαλώνουν τα παιδιά τους σε τέτοιου είδους προγράμματα (Smith & Pugh, 1996).

Σήμερα ωστόσο τα προβλήματα συμπεριφοράς στην παιδική ηλικία όλο και αυξάνονται με αποτέλεσμα οι γονείς να έχουν όλο και περισσότερο ανάγκη ενημέρωσης και υποστήριξης. Γι αυτό και θεωρούν αναγκαία την ύπαρξη τέτοιων προγραμμάτων (Patterson et al, 2002) τα οποία οι γονείς θα μπορούν να τα παρακολουθούν από τα πρώτα χρόνια της ζωής των παιδιών ώστε να μπορούν να παρέμβουν άμεσα σε οποιαδήποτε πρόβλημα πριν αυτό εξελιχθεί και επιφέρει δυσκολίες στο ίδιο και την οικογένειά του (Mockford & Barlow, 2004) .

2.1.1. Η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων

Τα τελευταία χρόνια αυξάνονται οι έρευνες σε σχέση με την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων όμως δυστυχώς στην Ελλάδα υπάρχουν πολύ περιορισμένα στοιχεία σε σχέση με την αποτελεσματικότητα εφαρμογής αυτών των προγραμμάτων παρότι υλοποιούνται σε όλες σχεδόν τις περιοχές της Ελλάδας (Dretzke et al, 2005)

Υπάρχουν ωστόσο αρκετά αδημοσίευτα αποτελέσματα τα οποία αφορούν την ανατροφοδότηση των προγραμμάτων μέσω ερωτηματολογίων που συμπληρώνουν οι γονείς στο τέλος του προγράμματος.

Ελάχιστες είναι οι έρευνες που χρησιμοποιούν σταθμισμένες κλίμακες και ερωτηματολόγια (Κολύβα κ.ά., 1999 · Κωνσταντινίδης & Γκόγκα & Λιούρα & Μαυρέας, 2007). Η αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος δεν κρίνεται αυτόματα από την παραδοχή των γονιών ότι βοηθήθηκαν από το συγκεκριμένο πρόγραμμα (Moran & Ghate & Van de Merwe, 2004) .

Σε χώρες της Ευρώπης αλλά και διεθνώς παρατηρείται μια αυξητική τάση στην έρευνα για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων εκπαίδευσης των γονέων και μέσω εμπειρικών ερευνών αλλά και μέσω ανασκόπησης της βιβλιογραφίας.

Ποιοτικές μελέτες οι οποίες στηρίζονται σε αξιολογήσεις των γονιών μέσω συνεντεύξεων, αναδεικνύουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ως σημαντικά για την επιτυχία και την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων. (Kane & Wood & Barlow, 2007)

Σχετικές έρευνες στο Ηνωμένο Βασίλειο αναφέρουν τα χαρακτηριστικά αλλά και τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθεί ένα πρόγραμμα ώστε να είναι και αποτελεσματικό δεν διευκρινίζουν ωστόσο ποιες είναι οι καταλληλότερες και για ποιό λόγο (Lloyd, 1999).

Στις δημοσιευμένες ποιοτικές έρευνες που υπάρχουν στη διεθνή βιβλιογραφία οι γονείς δηλώνουν απόλυτα ικανοποιημένοι από τα προγράμματα αυτά (Grimshaw & McGuire, 1998) ακόμη και όταν «πιέζονται – αναγκάζονται – υποχρεώνονται» να παρακολουθήσουν αυτά τα προγράμματα (Stone & McKenry & Clark, 1999).

Συγκεκριμένα υποστηρίζουν ότι νοιώθουν να έχουν αποκτήσει δεξιότητες και γνώσεις που βοηθούν στο να βελτιωθούν ως γονείς με αποτέλεσμα να αισθάνονται μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση (Grimshaw & McGuire, 1998).

Οι Kane, Wood και Barlow (2007) συνέθεσαν τα αποτελέσματα από τέσσερις έρευνες προκειμένου να εξετάσουν τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις των γονέων για τα προγράμματα εκπαίδευσης.

Σε αυτή τη μελέτη διαπιστώνουν ότι οι γονείς δηλώνουν περισσότερο ικανοί στο να τα καταφέρουν στο ρόλο τους. Αυτό σύμφωνα με τους ίδιους έχει επιτευχθεί από την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και κατανόησης τα οποία σε συνδυασμό με την υποστήριξη από τους άλλους γονείς τους οδήγησε σε μείωση των συναισθημάτων ενοχής και δημιούργησε συναισθήματα ενσυναίσθησης και εμπιστοσύνης προς το παιδί (Kane & Wood & Barlow, 2007).

2.2. Βασικά κριτήρια για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων

Οι περισσότεροι γονείς θεωρούν ότι οι η διαπαιδαγώγηση των παιδιών είναι κάτι που αποτελεί μέρος της πορείας της οικογενειακής ζωής και ο τρόπος αποκτάται από την πορεία τη δική τους μέσα σε αυτή. Συνεπώς φαίνεται να μην κρίνουν απαραίτητη την παρακολούθηση μιας τέτοιας εκπαίδευσης.

Ωστόσο προκύπτουν διάφορα εμπόδια ακόμα και εάν κάποιος γονέας είναι θετικός. Τα εμπόδια αυτά μπορεί να είναι η άγνοια για την ύπαρξη αυτών των προγραμμάτων, η ελλιπής πληροφόρηση, η οικονομική δυσκολία να ανταποκριθεί στο κόστος εάν το πρόγραμμα είναι αυτοχρηματοδοτούμενο, οι δυσκολίες πρόσβασης στο χώρο που υλοποιείται το πρόγραμμα, η έλλειψη χρόνου για την συμμετοχή στο πρόγραμμα.

Ακόμη κι αν ξεπεραστούν όλα αυτά τα εμπόδια τίθενται και πάλι ερωτήματα εάν και κατά πόσο η εκπαίδευση αυτή θα βοηθήσει τους γονείς να αλλάξουν συμπεριφορές οι οποίες θα εξελίξουν το ρόλο τους και θα προσφέρουν αποτελεσματική βοήθεια στα παιδιά τους (Zepeda & Morales, 2001).

Παρόλο που οι έρευνες αναφέρουν ότι τα προγράμματα αυτά συμβάλλουν στη βελτίωση του γονικού ρόλου και κατά συνέπεια επιφέρουν αλλαγές και σε πολλούς τομείς της οικογενειακής ζωής, ωστόσο λόγω του περιορισμένου πεδίου έρευνας υπάρχουν ερωτηματικά για το τι είναι αυτό που τα κάνει τόσο σημαντικά και χρήσιμα για τους γονείς.

Σύμφωνα με τους Kane, Wood και Barlow (2007) πέντε βασικοί τομείς είναι αυτοί που θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη οι αρμόδιοι για το σχεδιασμό και τη υλοποίηση των προγραμμάτων και που οι ίδιοι οι γονείς αναφέρουν ως σημαντικούς :

- α) η απόκτηση γνώσης,
- β) η απόκτηση δεξιοτήτων,
- γ) η κατανόηση,
- δ) ο έλεγχος των συναισθημάτων και
- ε) η δημιουργία συναισθημάτων αποδοχής και υποστήριξης από τους άλλους γονείς στα πλαίσια της ομάδας των γονέων

Όλα τα παραπάνω, όπως οι ίδιοι αναφέρουν, τους επιτρέπουν να επανακτήσουν τον έλεγχο και να αισθανθούν ικανότεροι στο να αντιμετωπίσουν τα διάφορα προβλήματα (Kane & Wood & Barlow, 2007) .

Επιπλέον επισημαίνουν ότι αυτά τα προγράμματα αποτελούν βασική στρατηγική παρέμβασης για γονείς με παιδιά που εκδηλώνουν συναισθηματικά προβλήματα και προβλήματα συμπεριφοράς (Patterson et al, 2002) .

Πολλοί ακόμη ερευνητές κάνουν αναφορές σχετικές με την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων.

Συγκεκριμένα οι Colosi και Dunifon επισημαίνουν ότι ένα πρόγραμμα πρέπει μεταξύ άλλων να έχει:

- α) συγκεκριμένους και μετρήσιμους στόχους,
- β) η διάρκεια και το περιεχόμενό του να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των γονέων και
- γ) να βασίζεται σε ένα συγκεκριμένο θεωρητικό μοντέλο (Colosi & Dunifon, 2003)

Επιπροσθέτως οι Grimshaw και McGuire, συμπληρώνουν ότι τα προγράμματα που αφορούν τους γονείς θα πρέπει να:

- παρέχουν ενθάρρυνση και να βοηθούν στο να μοιράζονται εμπειρίες,
- βοηθούν ώστε να νοιώθουν μέλη της ομάδας,
- φροντίζουν την εύκολη πρόσβαση στο μέρος που διεξάγεται το πρόγραμμα,
- εκπαιδεύουν στη να διαχείριση καθημερινών καταστάσεων και
- λαμβάνουν υπόψη την γνώμη των παιδιών (Grimshaw & McGuire, 1998).

Τα προγράμματα εκπαίδευσης γονέων επιπλέον πρέπει, για να είναι αποτελεσματικά, να παρέχουν πληροφορίες επιστημονικά τεκμηριωμένες οι οποίες θα πρέπει να βασίζονται και σε συγκεκριμένες θεωρητικές κατευθύνσεις. Έτσι θα καταφέρουν να βοηθήσουν τους γονείς να αναπτύξουν στρατηγικές και δεξιότητες οι οποίες θα έχουν θεωρητικό υπόβαθρο και επιστημονική τεκμηρίωση (Kazdin, 1997) .

Αρκετές φορές η σχέση γονέα συντονιστή είναι πολύ σημαντική για τους γονείς και είναι αυτή που κάνει το πρόγραμμα αποτελεσματικό και όχι τόσο το περιεχόμενο του προγράμματος (Riley, 1994 · Webster-Stratton & Hammond, 1997) .

Οι Barnes και Freude-Lagevardi (2010) έκαναν ένα διαχωρισμό στους παράγοντες που επηρεάζουν την επιτυχία και την αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος εκπαίδευσης γονέων σε:

- προσωπικούς παράγοντες – εμπόδια για συμμετοχή και παρακολούθηση (έλλειψη χρόνου, επαγγελματικές και οικογενειακές υποχρεώσεις)
- δομικούς – γεγονότα που δυσκολεύουν ή και εμποδίζουν την συμμετοχή (τόπος και χρόνος υλοποίησης του προγράμματος, παροχές, υποδομή, περιεχόμενο ειδικευμένος συντονιστής, σχεδιασμός του προγράμματος) (Whittaker & Cowley, 2010) .
- αντιληπτικούς – αντιλήψεις, σκέψεις, προσδοκίες και συναισθήματα των γονέων για το πρόγραμμα και τη βοήθεια (Barlow & Stewart-Brown, 2000).

Οι μεμονωμένες έρευνες, οι ανασκοπήσεις και μετα-αναλύσεις αναφέρουν βασικά χαρακτηριστικά τα οποία θα αυξήσουν τη συμμετοχή θα μειώσουν την

αποχώρηση και θα τα κάνουν ελκυστικά τα προγράμματα στους γονείς να ενδιαφερθούν να τα παρακολουθήσουν .

3. Αξιολόγηση Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

Τα προγράμματα συμβουλευτικής γονέων για να καταφέρουν να ανταποκριθούν επάξια στο ρόλο τους θα πρέπει να συνοδεύονται από αξιολόγηση. Η αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορους τρόπους και να αποτελέσει το μέσο το οποίο θα βοηθήσει να βελτιωθούν αυτά τα προγράμματα και να καταστούν αποτελεσματικά. Η αξιολόγηση μας επιτρέπει να αποφανθούμε αν η ίδια η δραστηριότητα ή η συγκεκριμένη υλοποίησή της αξίζει να επαναληφθεί, να απορριφθεί ή να τροποποιηθεί.

Σκοπός της αξιολόγησης προγραμμάτων είναι να δημιουργήσει, να προσδιορίσει και να προσφέρει πληροφορίες οι οποίες θα αξιοποιηθούν στη λήψη αποφάσεων σε ό,τι αφορά τα συγκεκριμένα προγράμματα και πολιτικές (Παλαιοκρασάς, 1997). Δεν αποτελεί μια διαδικασία ελεγκτικού ή διαπιστωτικού χαρακτήρα, αλλά ανατροφοδοτεί τη διδακτική πράξη επιδιώκοντας τη συνεχή αναβάθμιση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και τη βελτίωση όλων των εκπαιδευτικών παραγόντων. Η αξιολόγηση διαφοροποιείται αλλά και συνδυάζεται με τον έλεγχο. Με το έλεγχο επαληθεύω αν ο αρχικός στόχος επιτεύχθηκε ή υπάρχει απόκλιση και ποια είναι αυτή, ενώ με την αξιολόγηση διατυπώνω κρίση σε σχέση με τα αποτελέσματα που έχω συλλέξει. Επομένως ο αξιολογητής είναι ερευνητής και όχι ελεγκτής (Demunter, p., 2001).

Αντί Επιλόγου

Πιστεύουμε ότι η εκπαίδευση γονέων μπορεί να επιφέρει σημαντικές αλλαγές και να βελτιώσει τη ζωή πολλών ανθρώπων.

Οι γονείς έχουν ανάγκη υποστήριξης και εκπαίδευσης. Η πολιτεία λοιπόν καλείται να καλύψει την ανάγκη αυτή μέσα από μια πολιτική η οποία θα αφορά τους γονείς, θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους, θα έχει προκαθορισμένους στόχους, θα μπορέσει να αναθεωρήσει και να μετασχηματίσει όλα τα επίπεδα που την αφορούν (οργάνωσης, συμβούλων, δομή και περιεχόμενο, τόπο, χρόνο, διάρκεια) με απώτερο σκοπό την ενδυνάμωση των ίδιων των γονιών οι οποίοι στη συνέχεια θα μπορέσουν να προσφέρουν την κατάλληλη βοήθεια στα παιδιά τους και θα βελτιώσουν κατ'επέκταση και τις σχέσεις μαζί τους.

Η εκπαίδευση των γονέων δεν θα πρέπει να θεωρείται ως μια αποσπασματική διαδικασία αλλά ως κυρίαρχο και αναπόσπαστο μέρος σε μια διαδικασία συνεχούς υποστήριξης του γονέα τόσο σε σχέση με την αποτελεσματικότητα στο ρόλο του ως γονιός αλλά και σε προσωπικό επίπεδο σε σχέση με την ανάγκη του για προσωπική ανάπτυξη και βελτίωση.

Βασική προϋπόθεση, είναι η πραγματοποίηση μελετών οι οποίες θα αποτυπώνουν την υπάρχουσα κατάσταση και θα αναδεικνύουν με σαφήνεια τις ανάγκες των γονέων για την βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του ρόλου. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι τα προγράμματα εκπαίδευσης γονέων είναι πιο αποτελεσματικά όταν στοχεύουν στην πρόληψη και όχι στη θεραπεία και οποιαδήποτε παρέμβαση είναι σημαντικό να ξεκινάει έγκαιρα από τα πρώτα χρόνια ζωής του παιδιού.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσσες

- Κέντρο Πρόληψης Πυξίδα. Πλαίσιο και μεθοδολογία ομάδων Γονέων. Κέντρο Πρόληψης Πυξίδα, Θεσσαλονίκη, 2010. Διαθέσιμο από: <http://www.pyxida.org.gr> (Πρόσβαση 17 /02 /2017).
- Κολύβα Χ, Βασσάρα Μ, Βιτσιλάκη Γ, Καρανίκος Α, Κωνσταντινίδης Ε, Σίμος Γ. Ποιοι συμμετέχουν στις σχολές γονέων: έρευνα. Προφορική ανακοίνωση στο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: Σχολές Γονέων: επιστημονική παρέμβαση στη στήριξη και εκπαίδευση της οικογένειας, εμπειρίες – προοπτικές. Αθήνα 8-10 Οκτωβρίου, 1999.
- Κωνσταντινίδης Α, Γκόγκα Γ, Μαυρέας Β. Σχολές γονέων γνωστικής συμπεριφορικής προσέγγισης. Παιδί και έφηβος: Ψυχική Υγεία και Ψυχοπαθολογία 2008, 10(1): 78-96.
- Κωνσταντινίδης Α, Γκόγκα Γ, Λιούρα Θ, Μαυρέας Β. Αξιολόγηση των προγραμμάτων σχολών γονέων γνωστικής συμπεριφορικής προσέγγισης από τους ίδιους τους γονείς. Αναρτημένη ανακοίνωση στο 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Γνωσιακών Ψυχοθεραπειών με θέμα: Γνωσιακές ψυχοθεραπείες: Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές. Πάτρα, 2-4 Νοεμβρίου, 2007.
- Παλαιοκρασάς, Σ.(1997). *Αξιολόγηση της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Ίων.
- Χουρδάκη Μ. Ψυχολογία της οικογένειας και εξελικτική, σχολική, εφηβείας. 3^η έκδοση. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1995.
- Χουρδάκη Μ. Σχολές Γονέων. Σειρά Γνώσεων: Επιστήμη & Ζωή, τόμος ΙΖ'. Θεσσαλονίκη, Χατζημακώβου Α.Ε. , 1976.

Ξενόγλωσσες

- Baldwin AL, Kalhoum J, Breese FH. Patterns of parent behavior. Psychological Monographs 1949, 58(3): 1-75.
- Bandura A. Social learning theory. Prentice Hall, Ehglewood cliffs, NJ, 1977.
- Barlow J, Kirkpatrick S, Wood D, Ball M, Stewart-Brown S. Family and parenting support in Sure Start Local Programs. National Evaluation of Sure Start London, 2007.
- Barlow J, Stewart-Brown S. Understanding parenting programs: parents views. Primary Health Care Research and Development 2001, 117-130.
- Barlow J, Stewart-Brown S. Behavior problems and group based parent education programs. Developmental and Behavioral Pediatrics 2000, 21(3): 356-370.
- Brown B, Pryzwansky WB, Schulte AC. Psychological consultation : Introduction to theory and practice (5th edition). Allyn and Bacon, Boston, 2001
- Center of Community Child Health. Child behavior: Overview of the literature. Monograph 3. In: O'Hanlon A, Patterson A, Parham J, series editors. Promotion, prevention and early intervention for mental health in general practice. Adelaide, 2007.
- Churchill H, Clarke K. Investing in Parenting Education: A critical review of policy and provision in England. Social Policy & Society 2009, 9(1): 39-53.
- Colosi L, Dunifon R. Effective parent education programs. Cornell University College of Human Ecology, 2003. Διαθέσιμο από: <http://www.human.cornell.edu/pam/outreach/parenting/parents/upload/Effective-20Parent-20Education-20Programs.pdf> (Πρόσβαση 23/02 /2017).

- Cunningham CE, Boyle M, Offord D, Racine Y, Hundert J, Secord M, McDonald J. Tri-Ministry Study: Correlates of school based parenting course utilization. *Journal of Consulting & Clinical Psychology* 2000, 68(5): 928-933.
- Davis G. *Childhood and history in America*. Psychohistory Press, New York, 1976.
- Day C, Davis H. A community child mental health service: a framework for the development of parenting initiatives. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 1999, 4(4): 475-782.
- Dretzke J, Davenport C, Barlow J, Stewart-Brown S, Sandercock J, Bayliss S, Raftery J, Hyde C, Taylor R. The effectiveness and cost-effectiveness of parent training/education programs for the treatment of conduct disorder, including oppositional defiant disorder, in children. *Health Technology Assessment* 2005, 9(50).
- Gibbs J, Underdown A, Stevens M, Newbery J, Liabo K. Evidence nugget: Group-based parenting programs can reduce behavior problems of children aged 3-12 years. What Works for Children Group, Evidence nugget, 2003. Διαθέσιμο από: <http://www.whatworksforchildren.org.uk> (πρόσβαση 23/02 /2017).
- Goodson B, Hess R. *The effects of parent training program on child performance and parent behavior*. Stanford University, Stanford, CA, 1976.
- Grimshaw R, McGuire C. *Evaluating parenting programs: A study foe stakeholders views*. National Children's Bureau and Joseph Rowntree Foundation, London, 1998.
- Hendricks AK, Balakrishnan R. Review og parenting programs : A report by the Families Commission Research Report No 2/05, Families Commission, Wellington, 2005.
- Kane GA, Wood VA, Barlow J. Parenting programs: a systematic review and synthesis of qualitative research. *Child: Care, Health and Development* 2007, 33(6): 787-793.
- Kazdin AE. Practitioner review: Psycho-social treatments for conduct disorder in children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 1997, 38(2): 161-178.
- Kessen W. The American child and other cultural inventions. *American Psychologist* 1979, 34(10): 815-820.
- Lloyd E. Implications for policy and practice. In: Lloyd E, (Edr). *Parenting matters: What works in parenting education?* Ilford Barnado's 1999. Διαθέσιμο από: http://www.barnados.org.uk/what_works_in_parenting_education_1999_summary.pdf (Πρόσβαση 23/ 02/2017).
- Mockford C, Barlow J. Parenting programs, some unintended consequences. *Primary Care Research and Development* 2004, 5(3): 219-227.
- Moran P, Ghatge D, Van de Merwe A. *What works in parenting support? A review of the International Evidence*, Policy Research Bureau, Research Report RR574. Department for Education and Skills, London, 2004
- NICE. *Parent training/education programs in the management of children with conduct disorders*. National Institute for Health and Clinical Excellence, London, 2006. Διαθέσιμο από: <http://www.scie.org.uk/publications/misc/parenttraining/parenttraining.pdf?res=true> (Πρόσβαση 11/012 /2016).
- Oates J (Ed). *Supporting Parenting*. Early Childhood in Focus, 5 Milton Keynes, The Open University, 2010.
- Patterson J, Barlow J, Mockford C, Klimes I, Pyper C, Stewart-Brown S. Improving mental health through parenting programs: block randomized controlled trial. *Archives of Disease in Childhood* 2002, 87(6): 472-477.

- Polizzi Fox D, Gottfredson DC. Differentiating completers from non-completers of a family based prevention program. *The Journal of Primary Prevention* 2003, 24(2): 111-124.
- Riley D. Some principles for designing effective parenting education / support programs. Wisconsin Family Impact Seminars Briefing Report. Center for Excellence in Family Studies, University of Wisconsin – Madison, 1994. Διαθέσιμο από: <https://learningstore.uwex.edu/Assets/pdfs/BFI03.pdf> (Πρόσβαση 20/02 /2017).
- Sanders MR, Triple P – Positive Parenting Program: A population approach to promoting competent parenting. *Australian e-journal for the Advancement of Mental Health* 2003, 2(3): 1-17.
- Sheridan SM, Kratochwill TR, Bergan JR. *Conjoint behavioral consultation*. Plenum Press, New York, 1996.
- Smith C, Pugh G. *Learning to be a parent: A survey of group-based parenting programs*. Family Policy Studies Center, London, 1996.
- Stone G, McKenry P, Clark K. Fathers' participation in a divorce education program: A qualitative evaluation. *Journal of Divorce and Remarriage* 1999, 30(1-2): 99-113.
- Watson J, White A, Taplin S, Huntsman L. *Prevention and early intervention literature review*. NSW Centre for Parenting & Research, Funding and Business Analysis, NSW Department of Community Services, Sydney, NSW, 2005.
- Webster-Stratton C, Hammond M. Treating children with early-onset conduct problems: A comparison of child and parent training interventions. *Journal of Consulting & Clinical Psychology* 1997, 65(1): 93-109.
- Wiesen RB, Orley J, Evans V, Lee J, Sprugner B, Pellaux D. *Life skills education for children and adolescents in schools: introduction and guidelines to facilitate the development and implementation of the life skills programs*. Division of Mental Health, World Health Organization, Geneva, 1997.
- Zepeda M, Morales A. Supporting parents through parent education. In: Halfon N, Shulman E, Hochstein M, editors. *Building community systems for young children*. Los Angeles, UCLA Center for Healthier Children, Families and Communities, 2001.
- Zepeda M, Varela F, Morales A. Promoting positive parenting practices through parenting education. In: Halfon N, Rice T, Inkelas M, editors. *Building State Early Childhood Comprehensive Systems Series*, No 13. National Center for Infant and Early Childhood Health Policy. Los Angeles, CA: UCLA Center for Healthier Children, Families and Communities, 2004.